

De Heraut

van de

Gerreformeerde Kerken in Nederland

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 28 Februari 1904. N°. 1365.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentieën aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 99, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan op Vrijdag vóór middags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: *franco* aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de tien geboden.

VIII.

En Jezus zeide tot hem: Gij zult liefhebben den Heere uwen God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het groot gebod.

Mattheus 22 : 37, 38.

Uit de godsvrucht als de gesteldheid der ziel, in het eerste gebod geëischt, komt op de godsdienst des harten als de nog inwendige dienst, door God in dit gebod ons geboden.

Beide verhouden zich als zijn en werking; als bestaan en gedrag, en liggen nog op het gebied van het verborgen leven met God.

Hoe het toch met de gesteldheid uwer ziel, met uw stand voor God is gelegen, en hoe gij uw God in uw hart dient, is iets tusschen Hem en u.

Daarom spreken wij dan ook van den godsdienst des harten, als van den inwendigen godsdienst.

Ien derde weet daar niet van.

Wel kunt gij uw naastedarmtrent iets mededeelen, of kan hij uit uw woord en wandel zich daaromtrent een oordeel vormen; doch uw godsvrucht en godsdienst des harten zelf zijn voor hem niet waar te nemen.

Hij moet afgaan op uw getuigenis; kan over wat hij niet oordeelt met een oordeel der liefde; doch de mogelijkheid is nooit uitgesloten, dat uw getuigenis onwaar is of, dat hij zich in zijn oordeel vergist.

En zoo ook hebt gij omtrent het verborgen leven der ziel van een ander nooit volkomen zekerheid.

Maar al kan een ander mensch van uw godsvrucht en uw godsdienst des harten niets zien en niets weten, gij zelf weet best of gij al dan niet godvruchtig zijt en of gij in uw hart al dan niet God dient.

En als gij die vraag voor uw eigen bewustzijn bevestigend beantwoordt, dan weet gij ook, dat alleen uw God u en godvruchtig en om Hem te dienen gewillig gemaakt heeft; dat gij het geloof waaruit de liefde tot Hem in uw ziel opbloeit, het geloof door de liefde werkende. (Gal. 5 : 6) als Gods gave hebt ontvangen. Gij weet dan, hoe uw godsvrucht en uw godsdienst vruchtgevolg zijn van dat nieuwe leven, dat gij alleen aan de gemeenschap met uw Heiland dankt; dat ge den hartelijken lust om zoo te zijn en zoo te leven, als God in zijn Wet eischt, alleen dankt aan uw Heiland Christus. Maar gij weet ook dat gij om uw zonde, die nog altijd in u woont, voor de heilige Wet van uw God in uw zelf niet kunt bestaan. Dat ge reeds aan het eerste der geboden als norm of richtsnoer voor wat uw godsvrucht en uw godsdienst behooren te zijn, niet voldoet; dat zij door zonde bevlekt en daarom onzuiver zijn.

Dit nu zal nog duidelijker worden indien gij bedenkt, hoe uw godsvrucht zoo moeten wezen om voor God deugd te zijn.

Wij hebben gevonden hoe de godsvrucht, als de gesteldheid onzer ziel, een werk van Gods wederbarende Genade is, en zich in en voor ons openbaart als die eerbiedige en heilige liefde tot God, welke opbloeit uit het zaligmakend geloof.

Deze heilige liefde is echter nog niet de Christelijke deugd zelf maar haar beginsel. Wij wij hier bij onze systematische uiteenzetting der tien geboden, het eerst voor het woord *deugd* komen te staan, en wij het later telkens moeten gebruiken, zal het noodig wezen het nader te omschrijven.

Daaruit zal dan tevens blijken, dat de godsvrucht als deugd hier op aarde in den Christen onvolkomen is.

Deugd is een van die woorden, waarvoor vaak de beste en teederste van Gods kinderen onder ons een zekere schuwheid hebben. Bedenkt men daarbij, dat eerst voorstanders der Groninger theologie en later die der moderne richting, zelf los van het Geloof aan den eenigen Middelaar Jezus Christus, het in hun prediking altijd druk over deugd en plicht hadden, dan laat zich deze schuwheid wel begrijpen.

Toch wisten de kenners onzer Gereformeerde theologie, zij, die onze oude schrijvers hadden gelezen, dat het gebruik dezer woorden volstrekt niet ongereformeerd is. Het is volkomen waar, dat van deugd in de Schrift weinig gesproken wordt. In het Oude Testament komt het in onze statenvertaling heel niet, in het Nieuwe slechts op vier plaatsen voor. Paulus spreekt er alleen van in den brief aan Filippi: Zoo er eenige deugd is, en zoo er eenige lof is

bedenkt dat, (h. 4 : 8). Petrus bedoelt niet menschen, maar Gods deugd wanneer hij schrijft: Opdat gij zoudt verkoninkd worden de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht (h. 2 : 6) en alleen in den tweeden Petrusbrief wordt tweemaal gesproken van menscheelijke deugd. Eerst in h. 1 : 3, waar gesproken wordt van: de kennis Desgenen, die ons geroepen heeft tot heerlijkheid en deugd; en dan in vs. 5, waar het vermaan staat: voegt bij het geloof deugd en bij de deugd kennis.

Dan, hoe spaarzame het woord in de Schrift voorkomt, onze eigen theologen spraken telkens van deugden en plichten. In de theologie toch en ook in de taal der religie zich uitsluitend te bedienen van schriftuurlijke uitdrukkingen, was wel een eisch dien Cocceus en zijn volgelingen stelden, maar de vaders zoals Calvijn en de betere leeraren zoals Voetius en Comrie, dachten daar zelfs niet aan. Wanneer een woord, ontleend aan de heidensche denkwijze, aan die van Grieken of Romeinen, klaar en duidelijk een gedachte uitdrukte, die zij uit de Schrift hadden gegrepen, maakten zij niets geens bezwaar het te gebruiken. En zij konden zich voor het gebruik van dergelijke „schoolse termen“ zelfs beroepen op niemand minder dan Paulus. Het woord „geweten“ of „conscientie“ om iets te noemen, dat in het Oude Testament nergens voorkomt, maar in de brieven van dezen apostel veelvuldig wordt gebruikt, komt uit de Griekse wijsbegeerte, met name uit die der Stoïcijnen. En „schoolse termen“, men denke b.v. aan het „vermogen“ en de „werking“ des geloofs, — twee uitdrukkingen, waarvan den heiden Aristoteles het vaderschap toekomt — gebruiken onze beste Gereformeerde schrijvers, ook waar zij zich tot het volk richten.

De nadere toelichting werd dan zelfs dikwijls overbodig geacht. Maar er moet nog meer bij komen. Allereerst moet men het goede als zoodanig kennen, om het te vinden. Er is toch niet alleen een kennen van het ware, maar ook van het goede. Maar in de tweede plaats is er ook noodig een zekere oefening om het goede, dat men als zoodanig kent en wil, ook vast en voortdurend te willen. Eerst waar dit alles samenvalt ontstaat de deugd of de hebbelijkheid.

En zoo nu ook staat het niet het woord „deugd“ dat oorspronkelijk uit de heidensche denkwijze is. Het heeft echter aanvankelijk volstrekt niet die verheven betekenis, welke wij er gewoonlijk aan hechten. Men sprak toch en spreekt nog van de deugd van een paard, van de deugd van het oog. Men bedoelt dan, dat een paard niet alleen lasten trekken of zijn ruiter dragen kan, maar ook, wanneer het ingespannen of gezadeld is, metterdaad en voortdurend goed trekt of draagt.

Als zoo'n paard telkens stilstaat op den weg, in het tuig niet mak of hard in den bek of schrikachtig is, dan *deugt* het niet. En zoo ook is niet een oog dat kan zien, reeds een dat deugt, want ook onder de niet-blijden zijn velen wier oogen toch niet deugen, maar alleen een dat voortdurend en blijvend goed ziet, is 'n oog dat *deugt*.

Uit deze twee eenvoudige voorbeelden blijkt reeds zooveel, dat deugd en deugen niet op de hoedanigheid die een wezen heeft, om wat het kan doen, met zekere vaardigheid, dus telkens, er niet nu en dan, maar voortdurend als het moet, te doen. Zulk een hoedanigheid nu, die een ding dus heeft; deze vaste wijze waarop zijn kunnen zich tot zijn doen verhoudt, noemt men dan zijn *hebbelijkheid* of zijn *deugd*.

Maar, nu sprak en spreekt men ook van de deugd der menscheelijke ziel.

En ook dan bedoelt men weer allereerst wat wij zoo even als 'n hebbelijkheid aanduidden, en dus de hoedanigheid der ziel om wat zij goed kan doen, m. a. w. goed kennen en streven, niet nu en dan eens, maar voortdurend te doen. De vaste wijze dus waarop haar kunnen zich tot haar doen; haar „vermogen“ zich tot haar „werkdingen“ verhouden.

Een mensch, die wanneer hij denkt nooit anders dan juist denkt, en wanneer hij wil nooit anders dan goed wil en daarbij altijd zuiver voelt, diens *deugd*.

En verder, voor zoover nu ons willen niet alleen ons kennen en streven maar ook ons handelen moet beheerschen, komt het nu daarbij vooral op aan dat ons *willen* goed zij, en *deugt* alleen hij die vast en voortdurend goed wil.

Deze deugd van het willen is wat men noemt 'n menschen *zedelijke* deugd en aan haar denkt men gewoonlijk wanneer men van deugd spreekt.

Bij deze deugd der menscheelijke ziel nu staat het weer evenzoo als met de deugd van een paard of van een oog.

Zij moet door *oefening* verkrijgen.

Al heeft toch 'n paard het vermogen om te trekken en te dragen, en 'n oog het vermogen om te zien, daarom heeft het nog niet de vaardigheid, de gemakelijkheid, om dat met zekere vastheid en gedurigheid te doen. Zie dat maar bij 'n jong paard; wat

een moeite kost het om het te winnen. En zoo ook moet het oog tot zien geëfend. Het geëfend oog van den meester in het vak toch, ziet veel scherper dan dat van den leerling; en dat geldt niet alleen bij het handwerk, maar ook op het gebied van de kunst.

Maar nu is er ook weer verschil. Een paard of een oog worden geëfend tot deugd, de mensch moet zich zelf tot deugd oefenen.

Kinderen hebben dan ook nog geen deugden.

Zij moeten opgevoed tot de deugd.

Men moet toch onderscheid maken tusschen wat men wel eens „natuurlijke deugden“ heeft genoemd, en de zedelijke deugden, die in strengen zin alleen deugden mogen heeten. Daar zijn toch zooveel groote menschen als kinderen, die, zoodanig men dat noemt, en zonder daarmee iets af te doen aan de algeheele verdorvenheid van de menscheelijke natuur, „hun natuur mee hebben.“ Het ene kind kan wat missen, het andere houdt liefst alles voor zich. De een mensch is goedaardig, de andere is hard en scherp. Deze natuurlijke mededoezaamheid en goedaardigheid zijn echter geen deugden in eigenlijken zin; zij zijn geheel onafhankelijk van den wil; men vindt ze zelfs bij de dieren, b.v. bij honden en schapen.

Uit het bovenstaande zal dus, wat de zedelijke deugd betreft, en over haar hebben wij het nu verder, zooveel duidelijk zijn geworden, dat aanleg, vermogen of kracht tot het goede willen, op zich zelf nog geen deugd is.

Zij is slechts een harer bestanddeelen of elementen.

Maar er moet nog meer bij komen.

Allereerst moet men het goede als zoodanig kennen, om het te vinden. Er is toch niet alleen een kennen van het ware, maar ook van het goede. Maar in de tweede plaats is er ook noodig een zekere oefening om het goede, dat men als zoodanig kent en wil, ook vast en voortdurend te willen. Eerst waar dit alles samenvalt ontstaat de deugd of de hebbelijkheid.

Pas dit nu toe op uw godsvrucht en gij verstaat reeds wat er aan ontbreekt om voor God *deugd* te zijn.

Maar wij moeten de zaak nog dieper bezien.

Hier doet zich toch de vraag op, wat het goede is.

En het antwoord op deze vraag raakt de tegenstelling tusschen de Christelijke en niet-Christelijke zedelijkheid. Tusschen de Christelijke en de heidensche deugd. Wat hierop in de niet-Christelijke wereld wordt geantwoord, zullen wij ditmaal laten rusten, om ons alleen te bepalen tot wat de Christen antwoordt.

Voor ons Christenen dan is het goede, wat God van ons wil.

Nu vindt ge het goede als de wil der godheid, ook wel in die niet-Christelijke religies van hooger ontwikkeling, welke wij vroeger als de zedelijke of de ethische leerden kennen, maar toch is er verschil. Het goede wat de eenige en waarachtige God van ons wil en in Zijn Woord heeft geopenbaard, is de *heilige liefde* en in geen enkele valsche religie wordt deze als de Wil van de godheid geboden.

En ook is, voor ons Christenen, noch het *aangename* of dat wat op aarde hooger of lager lust bevredigt; en ook niet het *nuttige* of dat wat voor ons zelf of voor de gemeenschap voordelig is, maar het *zedelijke* goede het goede, en dat zedelijke goede is de door God geboden *heilige liefde*.

Deze heilige liefde nu moet zich echter in den mensch op *menscheelijke* wijze openbaren, en daarom gaf God ook Zijn Wet, de Wet der tien geboden, als een richtsnoer. Ook van die engelen toch wil God liefde, maar wij de engelen in gansch andere verhoudingen leven dan de menschen; Gods ordonnantien voor de engelenwereld andere zijn dan die voor de menschenwereld, — gelden de tien geboden niet voor hen.

De tien geboden toch zijn de van God gestelde normen, waarnaar gij als mensch in uw verhouding tot God en zijn wereld, uw willen en daartuit opkomend handelen moet richten, *niet* heilige liefde tot Hem.

In dezen zin zegt dan ook Paulus: Zoo is dan de liefde de vervulling der Wet. (Rom. 13 : 10).

En niet anders leert de Heere Jezus zelf in Mattheus 22, waar wij tevens omtrent het wezen der heilige liefde worden onderzocht.

De joodsche wetgeleerden maakten in de Israëlitische wetgeving onderscheid tusschen *grote* en *kleine* geboden en verschillen onderling in de bepaling, welke tot deze of gene soort behoorden. Om nu Jezus te

„verzoeken“, d. w. z. in de verwachting, dat hij als groot gebod zou noemen, wat door sommige wetgeleerden slechts voor een klein werd geacht, en hem dan te kunnen bestrijden, komt een der wetgeleerden tot hem en vraagt: Welk gebod is groot in de Wet?

En Jezus antwoordt daarop door te verwijzen naar Deuteronomium 6 : 5 :

Gij zult liefhebben den Heere uwen God, met geheel uw hart en met geheel uw ziel, en met geheel uw verstand.

Dit is het eerste en het groot gebod, — voegt hij er aan toe. (Mt. 22 : 37, 38).

Hiermede wordt uitgesproken, dat de liefde het beginsel is waaruit de vervulling der Wet moet opkomen.

Deze liefde moet zich richten op den Heere, op Jehova, den God der Openbaring, als op den eenigen en waarachtigen en wel als *uw* God. Eenzelfde gedachte dus als in het: Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. En deze liefde moet heel den mensch naar zijn innerlijk bestaan, naar wat wij als zijn gemoed, zijn streven en zijn kennen onderscheiden, vervullen. Immers de actie, de werking, die uit deze *liefde* als *hebbelijkheid* opkomt, moet zijn een liefhebben niet geheel uw hart, en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Om *hef* te hebben toch moet er eerst *liefde* zijn. De hoedanigheid van onze zielswerkingen eischt een overeenkomstige hoedanigheid van onze zielsgesteldheid.

Deze heilige liefde nu is echter een gansch eigenaardige en van alle andere liefde onderscheiden.

Liefde is allereerst een gevoel.

Een lustgevoel dat naar vereeniging doet streven met iets anders dan het eigen zelf, doordat dit „andere“ het lustgevoel wekt. Zoo is er een natuurlijke liefde van het dier tot zijn jongen; van ouders tot hun kinderen, dat vooral bij de, ook zelfs meest egoïstische, moeder voor haar kind vaak zo sterk uitkomt. In Romeinen 1 : 31 noemt Paulus dat in engelen zin „natuurlijke liefde.“

Ieder wezen tracht in zijn bestaan te volharden, maar de liefde, de zinnelijke liefde tracht ook naar het bestaan van het „andere“ en zal dit bestaan zelfs met de grootste offerij beschermen, verdedigen. Deze bloot zinnelijke liefde nu, de liefde van het lagere gevoel, kan echter onheil stichten. Uit bloot zinnelijke liefde drukken soms apen hun jongen dood, en bloot zinnelijke liefde van ouders tot hun kinderen, loopt vaak uit op een bederven van de laatste; een zedelijk vermoeden daarom ook „apenliefde“ genoemd.

En ook de bloot zinnelijke liefde tusschen de geslachten kan tot een bron van ellende voor de individuen en hun naaste omgeving worden.

Deze natuurlijke liefde als lust-gevoel toch gaat buiten het willen om. Zij doet wel streven en begeeren, maar dit begeeren richt zich alleen op het *aangename* van de bevrediging.

En dit laatste nu geldt niet alleen van de „natuurlijke liefde“ als zinnelijk gevoel, maar ook van de hogere natuurlijke liefde als gemeenschapsgevoel en kunstgevoel, ja zelfs als rechtgevoel en religieus gevoel. Want wel is deze natuurlijke liefde op zich zelf een vrucht van Gods gemeene Gratie; een stuiter van de zonde, waardoor „de hel op aarde“ nog uitblijft, maar ook deze Genade kan misbruikt. Natuurlijke vaderlandsliefde kan blind maken voor de waardering van den nabuur; kunstgevoel kan het goede ten offer brengen aan het schoone; uit natuurlijk rechtgevoel gaat het volk doen wat des rechtvaarders is; en zelfs het natuurlijk religieus gevoel kan tot fanatisme of dwepucht voeren. Men denke bij dit laatste b.v. aan de uitbreiding van den Islam door het moord.

Daarom moet de natuurlijke liefde, zij zij niet eer schaden dan baten, onder de heerschappij gebracht van den wil, d. w. z. van het met verstandelijk of redelijk inzicht omtrent goed en slecht, verbonden begeeren.

Dit wordt zij eerst tot een zedelijke, een verstandige liefde.

Maar ook daarmee is zij nog allerminst *heilige* liefde.

Heel de natuur van den mensch toch, d. i. al wat in een menschenziel werkt en dus ook zijn willen, is verdorven, omdat het tegen God ingaat.

Eerst in de wedergeboorte krijgt dat alles andere hoedanigheden, want dan wordt geboren dat *geestelijke* leven, dat, zoo als onze bijbelijenis zegt, alleen den uitverkorenen Gods gemeen is. „Dan dringt God ook in tot de binneste deelen des menschen met de krachtige werking des wederbarenden geestes; Hij opent het hart, dat gesloten is; Hij vernieuwt wat hard is; Hij besnijdt dat onbesneden is. In den wil stort Hij nieuwe

hoedanigheden en maakt dat diezelfde wil, die dood was, levendig wordt; die boos was, goed wordt; die niet wilde, nu metterdaad wil; die wederspanning was, gehoorzaam wordt.“ (Canones van Dordt III en IV § 11).

Een wedergeboren mensch heeft alzoo een tweeledig leven.

Een oud en een nieuw.

Een uit zijn eerste geboorte, dat allen menschen gemeen is en een uit zijn tweede geboorte.

En dat staat niet los naast elkaar, maar het laatste moet het eerste almeer door-dringen.

Het eigenaardige nu van dit nieuwe leven is die liefde, welke, omdat zij door den Heiligen Geest, uitgestort is in onze harten, de *heilige liefde* heet.

Ook deze liefde is allereerst een zaak van het hart, van het gemoed; gevoel en aandoening. Zij is het lust-gevoel, dat het „eigen zelf“ doet streven naar vereeniging met een „ander.“ Maar dat „ander“ is niet iets van het geschapene maar de Schepper Zelf, maar God.

Zij doet Asaf zingen: Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde. (Ps. 137 : 25).

Zingen tot zijn God.

Zij is de trekking van het kind naar den Vader, van het naar Gods beeld geschapen en nu herschapen schepsel naar zijn Schepper.

En omdat het hart zelf vernieuwd is, kan het dus aangedaan worden, en wordt metterdaad dus aangedaan, wanneer de ziel door het *geloof* haar God gewaarwordt.

En ook, omdat de wil zelf vernieuwd is, wil een wedergeboren mensch de heilige liefde voor Zijn God, naar het richtsnoer Zijner geboden, openbaren.

De gesteldheid der ziel nu, die wij leerden kennen als godsvrucht, als Christelijke vroomheid, is de eerbiedige liefde tot God.

Dan, deze liefde moet niet maar „bij tijden en oogenblikken“, maar een vast en voortdurend gewilde, m. a. w. een *hebbelijkheid* onzer ziel zijn. Eerst dan toch is zij, naar wat wij boven zagen omtrent den vorm der deugd, *waardig deugd*. En dus moet ons zielsbestaan voor God wezen, zal het beantwoorden aan Zijn heiligen Wil.

Maar zoo zal duidelijk worden, dat ook een toegebrachte uitverkorene, al is hij godvruchtig, de godsvrucht als volkomen *deugd* nog mist.

Toch mag dit niet doen vertragen.

Al moet onze ziel ook alleen rusten in het *volbrachte* van Golgotha; in de toegerede gerechtigheid van onzen Borg, en op dezen alleen haar verwachtingen voor de eeuwigheid bouwen; toch hebben wij te streven naar deugd.

Omdat God het wil.

In dezen zin schrijft dan ook Paulus in zijn tweeden brief aan Timotheus: oefen u zelven tot godzaligheid. (h. 4 : 7).

Van deze oefening tot godzaligheid of godsvrucht hopen wij, in een ander verband, in deze artikelenreeks te handelen.

„De kinderhens, die het licht niet gezien hebben.“

Of, als een verborgene misdracht, zoude ik niet zijn; als de kinderhens, die het licht niet gezien hebben.

Job 3 : 16.

De verering der voorouders moge bij de Chinezen te ver gaan, maar met geen minder recht valt in ons land te klagen, dat de herinnering aan hen die ons geslacht behoorden, zonder dat we ze gekend hebben, te veel uitsiet.

Onder hooge, aanzienlijke families is dat anders. Daar houdt men geslachtsreekeningen aan, bewaart veel wat verhaald werd in de familie-traditie, en bezit niet zelden een verzameling portretten, kwartieren en schriften, die de herinnering aan het voorgelacht levendigheden. Reeds bij de gewone burgers daarentegen kent men hooger zelden zijn het overgrootmoeder bij haar geslachtsnaam, en onder den arbeidenden stand komt men veelal over grootmoeder niet heen. En diezelfde losheid van zijn geslacht wordt dan zelfs overgebracht op familieleden die men zelf nog gekend heeft, maar die sinds ontalpen. Grafbezoek is onder ons in onbruik, en het is indertijd opmerkelijk, hoe soms in anders gezellige families reeds in het tweede jaar na het overlijden schier geen woord meer gesproken wordt over een kind, dat eens de vreugd van het gezin was, of zelfs over een moeder, die vervangen werd.

De Schrift wijst ons dat spoor der vergeetelheid stellig niet. Bladzijde na bladzijde staat vol geslachtsrekening. De rouw werd bij verlies onder Israël zeer zwaar bedreven. En op den band, die ons aan ons geslacht verbindt, wordt gedurig nadruk gelegd.

Het is zoo, onder de heidenen heeft men